

Fuziunea între tradiție și progres – principiu de bază al iudaismului

Interviu cu președintele
Congresului Evreiesc din Rusia,
MOSHE KANTOR

Președintele Congresului Evreiesc din Rusia, **Moshe Kantor**, nu demult oaspete al F.C.E.R., reconectează binecuvântata tradiție, venind din epoca Haskalei, la ideile moderne de progres, umanism, armonie interculturală. Interviu solicitat cu prilejul încheierii Acordului de cooperare între comunitățile noastre este un argument în acest sens.

- Ce v-a determinat interesul pentru comunitatea noastră?

- Faptul că este una dintre cele mai vechi și, înainte de război, una dintre cele mai mari din Europa; că, în pofida vicisitudinilor istoriei ultimei jumătăți de veac, evreii români și-au menținut valorile tradiționale ale iudaismului. Mulți dintre ei, stabiliți pe alte meleaguri, le poartă în bagajul lor spiritual. O dovadă incontestabilă este actul de eroism al profesorului Liviu Librescu z.l., care și-a sacrificat viața pentru a salva viețile studenților săi în recenta tragedie de la Virginia Tech.

- Cum putem supraviețui în viitor?

- Schimbându-ne o dată cu lumea în schimbare și, în același timp, păstrându-ne identitatea. Menținându-ne tradiția iudaică, iubindu-ne istoria, mândrindu-ne pentru ceea ce suntem și pentru ceea ce au fost înaintașii noștri. Avem multe motive de a ține fruntea sus.

- Ce oportunități de dezvoltare există pentru iudaismul est-european?

- Noi, evreii din Europa de Est, am reușit să ne construim propriile comunități și, într-o mare măsură, să construim comunități în Statele Unite, Canada, America Latină și în Israel. Astăzi, după ce am traversat zbuciumatul secol XX, suntem capabili să păstrăm vie memoria trecutului și, totodată, să ne gândim la viitor, transformând și dezvoltând infrastructura comunităților noastre,

eliberându-ne de obstacolele cu care ne-am confruntat în trecut. Este marea noastră oportunitate.

- Modalități de contracarare a principalelor amenințări împotriva Israelului și a poporului evreu?

- Să fim uniți în refuzul de a tolera antisemitismul, în confruntarea cu amenințarea Holocaustului nuclear pornită din Iran, în combaterea antisionismului și a încercărilor de negare a Holocaustului. Neegaționistii vor să reabiliteze, conferindu-le titluri de eroi, criminali de război care au ucis șase milioane de evrei, inclusiv evrei români. Dar aceste fantome, vechi sau noi, n-au nici o putere dacă nu ne temem de ele.

- Cum priviți Acordul de cooperare între comunitățile noastre?

- Cu multă încredere. Cred că strângerea relațiilor de înțelegere între evreii ruși și evreii români, între comunitățile noastre are un frumos viitor.

- Există un dialog între generații?

- Suntem copiii părinților noștri și copiii noștri vor fi părinții copiilor lor. Modul în care putem depăși lipsa de dialog între generații este să fim prieteni cu copiii noștri. Trebuie să-i ajutăm, să facem efortul de a-i înțelege, să-i învățăm să aibă grijă de vârstnici așa cum și noi avem grijă de părinți.

- Aveți o definiție pentru sufletul evreiesc?

- Cred că da. Sufletul evreiesc e romantic, sentimental. Suntem receptivi la nou, rămânând ferm atașați în apărarea credințelor noastre. Nu uităm trecutul și privim cu speranță viitorul. Suntem, în aceeași măsură, pragmatici și idealisti, generoși și creativi. Aș putea să vorbesc ore pe tema asta.

- O opinie despre tradiție și modernitate în viața evreiască?

- Iudaismul este în continuă transformare și, de asemenea, își conservă propria specificitate. Procesul se desfășoară de mii de ani. Hainele și hrana se schimbă, limbajul cotidian și tradițiile religioase evoluează; totuși, noi rămânem evrei. Această fuziune între tradiție și progres este principiu de bază al iudaismului. Tradiția și progresul sunt inseparabile, exact așa cum părinții cuiva sunt inseparabili.

- Priorități în actualitatea evreiască?

- Educația tinerilor. Cultivarea mândriei identitare. Capacitatea de a fi oricând gata să ne apărăm în fața dușmanilor. Menținerea deschiderii pentru dialog și rezistența în fața provocărilor. Conservarea civilizației și culturii iudaice, una din cele mai vechi culturi ale umanității. Unitatea în diversitate a poporului evreu.

- Considerații asupra liderilor comunității noastre?

- Comunitatea evreiască din România a avut șansa de a avea conducători de excepție în toate timpurile. Chiar și în perioada guvernării lui Ceaușescu, România a fost singura țară din Europa de Est care a menținut relațiile cu Israelul. După întâlnirea pe care am avut-o cu actuala conducere, m-am întors acasă foarte optimist în ceea ce privește viitorul comunității dvs.

- Ce sperați să realizați ca rezultat al vizitei la București?

- O serie de programe ale Fondului European Evreiesc – programe pan-europene – vor fi direcționate înspre dezvoltarea cooperării cu F.C.E.R. Ele vor include proiecte de memorare a Holocaustului, programe educaționale pentru tineri s.a. Vizita în România pune bazele unei fructuoase cooperări viitoare.

Convorbirea cu Moshe Kantor oferă imaginea unuia dintre acei oameni care deschid punți între lumi apropiate și diferite, totodată, resping îngustimile de vederi, încurajază inițiativele valoroase pentru iudaism, facilitează căile înțelegerii interumane.

IULIA DELEANU

Fax din Tel Aviv

Maniere israeliene incomparabile

Străinii care vizitează Israelul se declară încântați de manierele de la noi. Ei au remarcat încă la Aeroportul „Ben Gurion” o pancartă uriașă pe care scrie „Welcome to Israel” („Bine ați venit în Israel”). După cum spun turiștii străini, nicăieri în lume - în Africa, în Asia și nici chiar în Europa - n-au fost întâmpinați cu „Welcome to Israel”.

În restaurantele israeliene, chelnerii sunt atât de stilați, încât orice mâncare și-o aduc într-o farfurie și au grijă să pună alături un tacâm.

Șoferii de taxiuri dovedesc și ei o bună educație. Ei te întreabă cum vrei să plătești - după aparatul de taxare sau prin tocmeală -, nu ca în alte țări unde ești obligat să plătești după cum dictează aparatul neomenos de taxat.

Dar de pe urma manierelor israeliene profită cel mai mult israelienii înșiși.

La noi, un medic de la policlinică te întreabă, de obicei, ce te doare, ce vrei să te doară și unde și cât de tare. El nu-ți spune ce anume să te doară, nu-ți impune nici o boală. Asemenea abuzuri nu se întâmplă la noi. Dimpotrivă, dacă e manierat sau numai grăbit, medicul îți va spune că nu-ți spune pentru moment nimic, dar dacă ești curios să afli, vino la cabinetul lui particular, de la ora cutare în sus sau în jos.

Somațiile pe care israelianul le primește de la bănci, fisc, primărie sau tribunale sunt capodopere ale politeții și delicateții. I se explică, în fraze mătușoase, la ce amenzi se expune, ce i se poate confisca, în ce termen poate fi scos afară din casă. Nu e injurat. E sfătuit prietenește, părintește, să se gândească la copilașii săi, la mama lui bătrână, la cât ar suferi familia lui dacă i s-ar bloca banii din bancă și la cât ar fi de flămând dacă n-ar mai avea ce să mănânce. Somațiile astea sunt ca o literatură sentimentală care te emoționează, chit că te trec fiorii.

Dar și fiorii țin de artă, nu-i așa?

I. SCHECHTER

Destăinuirile memoriei afective

În drumurile mele către Teatrul Evreiesc, cu care în ultima vreme colaborez mai des, trec prin fața Școlii „Lauder”, aud larma copiilor care aleargă veseli prin curtea acum frumos îngrijită și mă văd pe mine însumi, comportându-mă ca și ei, în anii când eram elevul aceleiași școli, ce purta pe atunci numele „Cultura B”. Revăd ca prin vis chipuri de dascăli. De unii mă temeam, iar altora le purtam o vie simpatie sau chiar îi iubeam. Îl întrezăresc pe flegmaticul Klang, fost inginer renumit, prefăcut de legile rasiale într-un ironic profesor de fizică și chimie, de care mărturisesc că mi-era frică. Într-un colț parcă e agitatul Schnap. El ne preda Științele Naturale. Mai târziu avea să ajungă directorul Muzeului Antipa, din al cărui bogat depozit îmi împrumutase elemente de recuzită exotice, folosite în serialul de Televiziune al cărui autor eram: „Aventurile echipajului Val-Vârtej”. Bineînțeles, imediat după emisiune (se făceau pe viu) i le înapoiam în perfectă stare. Tot în acest muzeu avea să intre în conflict chiar cu un fost coleg al nostru, elev al profesorului; iar când nu le mai stătea bine evreilor să fie directori de mari instituții, cum era și muzeul respectiv, Schnap a plecat la copii, în Elveția, unde savantului naturalist i s-au oferit condiții de a-și arăta capacitatea. Dar, printre barele gardului de fier al Școlii „Lauder”, am fost convins că văd și silueta zveltă a temutului profesor Kandel, fost cândva și director al liceului. În orele de geografie, el ne descria în cuvinte alese înfățișarea lumii. Atunci când, vorbind de ploaia ce-l surprinsese pe Arcul de Triumf, la Paris, a asemănat stropii cu „o pudră fină franțuzească”, imagine pe care n-am s-o uit. Trecea prin aceeași curte și deșiratul profesor Halpern. Despre el circula o anecdotă. Predând și Istoria și Geografia, ar fi spus o dată: „Cele mai înalte vârfuri de munți din România sunt Negoii și Moldoveanu: 1457-1504; pardon! asta e Ștefan cel Mare”. Anecdota, cred, era lipsită de teme. Dar domnul acela mic de statură nu e cumva Alterescu? Ce frumos ne învăța el să gândim logic și să știm ce este un silogism! Acum stă de vorbă cu Hayer. Savantul profesor ne făcea să ne ascundem în spatele vreunui coleg, de teamă că ne va scoate la tablă, să scandăm și să traducem din „Tristele” lui Ovidiu. Cu pași apăsați trece îndrăgitul profesor Grubea. Când preda el, parcă întreaga clasă retraia bătațiile de la Marengo sau Austerlitz, sub flamura victorioasă ale lui Napoleon. Văzându-l pe profesorul de istorie, care fusese și director al liceului, timidul profesor de franceză, Rubin, își scoate respectuos pălăria. Era un adevărat erudit acest Rubin, dar degeaba se chinua el să ne deprindă cu verbele neregulate ale limbii franceze, căci noi îi mâncam zilele. Pe el l-am folosit drept model pentru unul din personajele piesei „Nota zero la purtare”, pe care am scris-o împreună cu Virgil Stoescu. Bătrânul cu părul tuns

perie, care tocmai intră pe poartă, este precis Schauer. Nu știu dacă era un dascăl atât de prost, cât îl antipatizam noi, fiindcă preda limba germană. La orele lui, farsele se țineau lanț. Odată, elevul Zigu Rozenberg, căruia noi îi spuneam „Tata Mare”, nu numai fiindcă era hiperponderal, dar și pentru că, în general, părea mai matur, a scos de sub bancă o cameră uriașă de camion, umflată. „Ce-i cu asta?”, a întrebat Schauer indignat. „Am hemoroizi”, i-a răspuns Zigu, cu un aer nevinovat. Păcat că Zigu a murit prea tânăr, într-un accident stupid... Deodată, atât elevii, cât și profesorii fac loc să treacă unui domn mai tânăr decât mulți dintre dascăli și totuși cu toții îl privesc cu deosebit respect: este Mihail Sebastian. Dar eu îl caut cu privirea pe cel mai drag membru al corpului didactic. Da, uite-! E poate mai înalt decât toți. Sau așa îmi pare mie. Este Micu Jager, dirigintele nostru, omul care ne-a predat cele mai importante lecții - lecțiile de viață.

Don't forget to remember

Dar visul meu s-a oprit numai asupra profesorilor? Nu-mi apare nici un coleg? Ba da! Uite părul bogat și frumos ondulat al amicului meu de todeauna, încercatul inginer Miron Băltățeanu. Numai că avea părul, așa cum l-am descris eu, pe vremea când se numea Alterescu. O dată cu schimbarea numelui, i-a dispărut și splendida podoabă capilară. Cam la fel s-a petrecut și cu un alt coleg și prieten apropiat, Burschi Gruder. L-a părăsit părul cel pedant aranjat, despărțit de o cărare perfectă. Din fericire, și-a păstrat în schimb precocel talent la desen, pe care eu l-am invidiat mereu, mai ales când profesorul Mahler îi puneă câte un zece pe planșă, și nu e de mirare că talentul respectiv l-a înformat pe Burschi în prețitul grafician de astăzi. Însă lipsește Charlie Weinberg, colegul meu de bancă și salvatorul meu. Ba, parcă e la umbra unui copac. Rezolvă fără îndoială o problemă de matematică. Oh, Charlie! Dacă n-ai fi fost tu, probabil că n-aș fi urmat niciodată vreo facultate. Tu m-ai lăsat să copiez după foaia ta, la proba de matematică a bacalaureatului. Numai că te-ai grăbit. Ai predat foaia înainte ca eu să apuc să copiez și punctul trei al problemei. M-am străduit să-l rezolv singur. Dar mi-am dat seama, la timp, că dacă se va citi blestemăția la care ajunsesem prin propriul efort, oricine își va da seama că nici primele două puncte nu-mi aparțineau. Așa că am șters cu grijă tot ce scrisesem în legătură cu punctul trei și am

fost foarte fericit cu un nesperat „șapte”. Tu, Charlie, ești binefăcătorul meu!

Pe vremea când învățam eu, aici, în fața liceului, mai era și clădirea Școlii primare „Iacob și Carolina Löbel”. A fost demolată mai demult. Dar ea avea o sală de festivități. Repetând experiența de la Tușnad, evocată într-un articol anterior, ne-am apucat, după 23 august, să organizăm niște spectacole, urmate de dans. Printre vedete s-a numărat Mendi Rodan, pe atunci doar violonist și nu cunoscutul dirijor israelian de astăzi. Violonist era și regretatul medic de mai târziu, Dinu Periețeanu, el însuși fiu de medic reputat și tatăl a doi băieți care au urmat tradiția familiei (și mama este medic), atât ca profesie, cât și ca bună reputație. Dacă memoria nu mă înșală, violonist era și Nelu Teller, devenit ulterior medic și profesor în Israel. Un succes deosebit îl obținea Jerome Jolles, cu acordeonul său. Atunci când interpreta bucata lui preferată, „Moartea Azei”, de Grieg, din suita Peer Gynt, aplauzele nu mai conteneau. Ajuns mai târziu la New York, Jerome se va manifesta ca profesor de pian și compozitor mult apreciat. Soția lui este o cunoscută harpistă, iar cele două fete au ales tot cariera artistică. Cea mare cântă la violă și întreprinde turnee strălucite pe mai toate continentele, cea mică este regizoare de teatru și televiziune. Dar mă întorc la spectacolele noastre. Vocal se producea Simion Brebu, de pe atunci și debutant în teatru, jucând alături de Beligan, în faimoasa „Clasă a 8-a B”. Și Brebu avea să emigreze în Israel, unde va juca la „Habima”, dar nu va renunța nici la cântat, numărând la activ și câteva discuri de aur. Partea umoristică a spectacolelor îmi revenea mie, care, acompaniat de Edy Kahane (și el devenit medic stomatolog, dar decedat prematur, în Israel), interpretam unele cuplete și se pare că aveam chiar succes, lucru de mirare, căci atunci când am împlinit 70 de ani, într-o emisiune de televiziune, Radu Beligan făcând apologia activității mele, și-a exprimat unele rezerve în ce privește urechea mea muzicală, afirmând că sunt total afon.

Trebuie să menționez în legătură cu acele spectacole că nu erau complet gratuite, că percepeam o taxă de intrare, că veneau să ne vadă și părinții, precum și elevii din alte școli, că mai făceam și colecte în sală, iar sumele adunate erau predate liceului, contribuind substanțial la ridicarea unui nou etaj. Dar pentru că băntuia o inflație grozavă, aveam grijă să transformăm lei în „cocoși”, păstrați cu grijă în seiful școlii. Ne interesam zilnic de cursul lor, iar unul dintre colegi, Antonier Cornel, poreclit (nu știu de ce), „Cap de rață”, trecea mereu pe la bursa neagră să afle ultimele noutăți, până când l-a înhățat poliția și a scăpat destul de greu din ghearele ei.

Tot pe atunci ne mândream că am format „SME-clubul”. SME - provenea de la primele litere ale cuvântului „smecher”, dar oficialmente, atunci când lipeam afișe pe la alte școli (în special de fete, că băieții eram noi destui), ștergeam „clubul” și lăsam numai SME, pretinzând că sunt inițialele „Societății Muzicale a Elevilor”.

OCTAVIAN SAVA